

Republika musicali

Pamięci dr Joanny Puzyny-Chojki

Od 2013 roku, w którym ukazała się książka *Musical. Poszerzanie pola gatunku*¹, w świecie musicalowym wiele się wydarzyło: powstały nowe realizacje, nowi badacze opublikowali nowe teksty na temat historii i współczesności tego gatunku. Stworzone w tym czasie musicale, zarówno sceniczne, jak i filmowe, szczególnie te, które odniosły sukces frekwencyjny oraz zostały wysoko ocenione przez krytyków (jak na przykład wystawiony na Broadwayu *Hamilton* czy nagrodzony Oscarami *La La Land*), rozsadziły nakreślone dawno temu ramy konwencji gatunkowej. Wobec ciągłego rozwoju formy konstytutywne kiedyś ustalenia teoretyczne okazują swoją nieadekwatność.

Musical jawi się dziś jako ważne zjawisko kulturowe. Staje się coraz bardziej „wspólną rzeczą” – *res publicą* – kultury światowej. Wychodzi, by tak rzec, z operetkowego potrzasku ultrakonwencjonalności i sztywnych ram (dotyczy to świadomości wykonawczej, odbiorczej, badawczej, a nie stanu rzeczy, bo on nigdy chyba taki nie był). Dzieje się tak za sprawą: zachowania klasycznej formy (jak w operze) jako jednego z nurtów, odejścia od czysto rozrywkowej funkcji ku ambitniejszym zadaniom twórczym (bez utraty walorów rozrywkowych), zainteresowania wielką literaturą, sięgnięcia do „poważnej” (społecznej, politycznej, wojennej i pokojowej) tematyki, nowych inscenizacji (szczególnie tych „trzeciej drogi”, „więcej niż musical” itd.).

Zagadnienia te – i wiele innych – rozpatrywane są w książce *Republika musicali* z rozmaitych perspektyw: muzyków, historyków gatunku, tłumaczy, producentów, badaczy i badaczek (kulturoznawców, muzykologów, filologów, teatrologów). Autorki i autorzy kolejnych rozdziałów podejmują tematy związków musicali filmowych i scenicznych z innymi tekstami kultury, ich wewnętrznych gier i intertekstualnych dialogów, interkulturowości i interwen-

¹ *Musical. Poszerzanie pola gatunku*, red. J. Maleszyńska, J. Roszak, R. Koschany, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych UAM, Poznań 2013. Nakład książki jest wyczerpany, ale jej pełną wersję elektroniczną można pobrać z repozytorium UAM: <https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/12324> [dostęp: 17.03.2020].

cyjności, przeobrażenia gatunku, związków z literaturą, problemów przekładu libretta, kontekstów teatralnym i – po prostu – praktyki teatralnej (prawa autorskie, reżyseria, scenografia, obsada). Innymi słowy, musical został tu potraktowany jako transdyscyplinarny gatunek i fenomen kulturowy.

W marcu 2018 roku dr Joanna Puzyna-Chojka z Uniwersytetu Gdańskiego napisała do nas ujmujący e-mail i zaproponowała udział w konferencji musicalowej. Pisała, że – co prawda – „nie zna się na musicalach”, ale, zainspirowana książką pod naszą wspólną redakcją, postanowiła w macierzystej Katedrze Dramatu, Teatru i Widowisk zorganizować sesję poświęconą spektaklom muzycznym – i potraktować ją jako naukowe wydarzenie towarzyszące obchodom 60-lecia Teatru Muzycznego im. Danuty Baduszkowej w Gdyni. Na ten pomysł i propozycję zgodziliśmy się z wielkim entuzjazmem.

Spotkaliśmy się zatem 17 maja 2018 roku na konferencji *Musical i okolice. Przeciw stereotypom i konwencjom*. Przedstawialiśmy referaty, słuchaliśmy zaproszonych gości, dyskutowaliśmy. Wspólnie uczestniczyliśmy w jubileuszowych wydarzeniach (tych oficjalnych i mniej): w panelu dyskusyjnym w gdyńskim Teatrze Muzycznym, w spektaklu Teatru Wierszalin *Dziady. Noc druga* w Teatrze Wybrzeże w Sopocie, wreszcie w uroczystej gali *Rewia jubileuszowa. Urodziny*.

Joanna Puzyna-Chojka, z którą spędziliśmy w Trójmieście trzy dni, okazała się osobą doskonale zorganizowaną, konkretną, opiekuńczą i, oczywiście, świetnie zorientowaną w merytorycznej problematyce teatru muzycznego, znakomicie przygotowaną pod każdym względem, gotową do nowych wyzwań. Oto miał się otworzyć nowy etap znajomości i współpracy z Badaczką, uniwersytecką Koleżanką, która do naszych dość samotnych starań o poszerzenie dla musicalu w Polsce nie tylko pola gatunku, ale i pola obecności w naukowej refleksji humanistycznej, wniosła nowe pomysły i nowy zapal.

Niestety, nagłe i nieodwołalne wydarzenia z 28 czerwca 2018 roku – jak się dowiedzieliśmy – zniszczyły te plany. Joanna Puzyna-Chojka zginęła tragicznie.

Zorganizowana przez nas konferencja w czerwcu 2019², blisko rok później, stała się wyrazem szacunku dla zmarłej Koleżanki, której nie zdążyliśmy bliżej

² Konferencja odbyła się w dniach 6–7 czerwca 2019 roku. Organizatorami byli: Instytut Filologii Polskiej oraz Instytut Kulturoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, a także Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa im. Olgi Sławskiej-Lipczyńskiej w Poznaniu (miejsce obrad) oraz poznański

poznać, ale od której wiele zdołaliśmy się nauczyć. W porozumieniu z profesor Małgorzatą Jarmułowicz, kierowniczką Katedry Dramatu, Teatru i Widowisk Uniwersytetu Gdańskiego, uznaliśmy, że warto połączyć dorobek obu tych wydarzeń – i w ten sposób umożliwić w książce spotkanie wypowiedzi przygotowanych w ramach konferencji gdańskiej i poznańskiej. Właśnie dzięki tego rodzaju spotkaniom toczy się akademicka dyskusja nad musicaliem. Twórczo spieramy się o granice i specyfikę gatunku, o wartość artystyczną w dawnych i nowych reprezentacjach, wreszcie o jego status kulturowy. Oddając w ręce Czytelniczek i Czytelników tę „rzecz stworzoną pospołu”, jak wyklada się znaczenie słowa „republika”, mamy nadzieję, że spotka się ona z zainteresowaniem miłośników gatunku, a może nawet tę wspólnotę rozbuduje.

Joanna Maleszyńska, Joanna Roszak, Rafał Koschany

Poznań, marzec 2020 roku

Teatr Muzyczny (współorganizacja i miejsce panelu dyskusyjnego, w którym udział wzięli: prof. Dorota Skotarczak, Piotr Deptuch, dr Przemysław Kieliszewski, dr Jacek Mikołajczyk; rozmowę prowadziła prof. Joanna Maleszyńska).